

UŽDUOTIS: Perskaitykite Renesanso humanisto Marsilijaus Fičino (1433–1499) veikalo „Apie meilę, arba apie Platono „Puotą“ ištrauką ir Baroko filosofo Blezo Paskalio (Blaise Pascal, 1623–1662) traktato „Mintys“ ištraukas ir palyginkite Renesanso ir Baroko žmogaus gyvenimo ir pasaulio sampratas.

MARSIGLIO FICINO

APIE MEILĘ, ARBA APIE PLATONO „PUOTĄ“ [1]

TREČIOJI KALBA

Apie tai, kad meilė yra visuose daiktuose, visuose santykiuose, visa ko kūrėja ir mokytoja

Atsižvelgiant į Eriksimacho nuomonę, toliau mums reikėtų apsvarstyti tris dalykus: pirma, kad meilė yra visuose daiktuose ir viską aprėpia; antra, kad meilė yra visų gamtos daiktų kūrėja ir saugotoja; trečia, kad ji yra visų menų mokytoja ir valdovė. Gamtoje skiriami trijų laipsnių daiktai: aukštesnieji, žemesnieji ir lygūs. Aukštesnieji yra žemesniųjų priežastis; žemesnieji yra aukštesniųjų kūriniai; lygūs daiktai turi tą pačią prigimtį. Priežastys myli savo kūrinius kaip savo dalį ir atvaizdą; kūriniai geidžia savo priežasties kaip saugotojos; tie daiktai, kurie yra lygūs, yra susieti abipuse meile tarsi to paties kūno dalys. Kaip tik todėl Dievas maloningai valdo aneglus, angelai kartu su Dievu valdo sielas, o sielos kartu su jais iš įgimtos meilės valdo kūnus; tai aiškiai rodo aukštesniųjų meilę žemesniesiems. Savo ruožtu kūnai noriai jungiasi su savo sielomis ir visai nenoriai su jomis skiriasi. Mūsų sielos trokšta dangiškosios palaimos. Dangiškosios būtybės garbina dieviškąją didybę; tai ir yra žemesniųjų meilės aukštesniosioms savo priežastims būseną. Taip pat ir visos ugnies dalelės noriai jungiasi viena su kita, kaip ir žemės, vandens ir oro dalelės ir kiekvienos rūšies gyvūnai su tarpusavio palankumu šliejasi vienas prie kito; tai rodo esant meilę tarp lygių ir panašių daiktų. Taigi, kas galėtų suabejoti, kad meilė yra visuose daiktuose ir santykiuose? Visa tai Dionisijas Areopagitas [2] knygoje „Apie dievų vardus“, sekdamas Jerotėju [2], taip aiškino: „Dieviškoji ar anegliškoji, dvasinė ar gyvuliškoji, arba prigimtinė, meilė yra ne kas kita, kaip tam tikra suartinanti ir jungianti galia, kuri skatina aukštesnius rūpintis žemesniaisiais, lygius – bendrauti, o žemesnius skatin atapti tauresnius“ [3] [...]

III skyrius

Kokiu būdu meilė yra visų menų mokytoja

Kaip jau parodėme, troškimas išplėsti savo paties tobulumą, kuris yra būdingas visiems, paaiškina slėpinį ir įgimtą kiekvieno vaisingumą, skatina sėklas vystytis į vaisių, kiekvieno galias iškelti į paviršių, sujungia dalis ir tarsi raktais atpalaiduoja vaisių ir iškelti jį į šviesą. Todėl visos pasaulio dalys, būdamos vieno kūrėjo kūriniai ir vieno mechanizmo dalys, panašios savo būtimi ir gyvensena, dėl tarpusavio meilės susyja. Taigi pagrįstai galima sakyti, kad meilė yra amžinas pasaulio mazgas ir saitas, nepajudinama jo dalių atspara ir tvirtas viso mechanizmo pamatas.

*Versta iš: Marsiglio Ficino, *Sopra lo Amore ovvero Convito di Platone*, – Lanciano, [1914], p. 16–25, 42–48, 60–64.*

Vertė Valentinas Ardžiūnas.

Paiškinimai

[1] Šis M. Fičino traktatas yra savotiškas Platono dialogo „Puota“ komentaras.

[2] Dionisijas Aeropagitas (I a. antroji pusė) – pirmasis Atėnų vyskupas, dažnai vadinamas Pseudodionisijumi. Dionisijas buvo vienas mėgstamiausių M. Fičino autorių, nes suderino krikščionių tikėjimą su platoniskąja filosofija.

[3] Jerotėjas – Dionisijo Aeropagito mokinys, religinių himnų kūrėjas. Jis tapatinamas su krikščionių šventuoju Jerotėjumi.

MINTYS

Ištrauka

434 [...] Juk už tikėjimo ribų neturint tikrumo, ar žmogus yra sukurtas gero Dievo, ar pikto demono, ar atsitiktinybės, kyla abejonių, ar mums duoti principai yra teisingi, ar klaidingi, ar netikri – pagal mūsų kilmę. Be to, anapus tikėjimo žmogus nėra tikras, ar jis budį, ar miega. Juk sapnuodami mes taip stipriai tikime nemiegą, tarsi iš tikrųjų nemiegotume. Tikime matą erdvę, pavidalus, judesius, jaučiame bėgant laiką, jį matuojame – žodžiu, elgiamės taip pat, kaip nemiegodami. Tad pusė gyvenimo praeina miegant, kai, mūsų pačių prisipažinimu, nors ir kaip mums atrodytų, visai nežinome, kas tikra. Jei visi mūsų išgyvenimai ten yra iliuzijos, kas žino, ar ta kita gyvenimo pusė, kai manomės nemiegą, nėra kitas miegas, šiek tiek skirtingas nuo pirmojo, ir iš jo pabundame, kai manome užmiegą? [Jei sapnuotume draugijoje, ir sapnai atsitiktinai sutaptų (tai gana dažna), o nemiegodami būtume vieni, tai argi nemanytume, kad viskas yra atvirkščiai? Pagaliau, kadangi dažnai sapnuojame, jog sapnuojame, kraudami sapną ant sapno, ar negali būti, kad ta pusė gyvenimo, kai manome nemiegą, taip pat yra sapnas, į kurį įskiepyti kiti; kad iš jo mes pabundame mirties valandą, o jos metu taip pat mažai teprieiname prie tiesos ir gėrio principų, kaip ir iš tiesų miegodami? Gal šios įvairios mus blaškančios mintys tėra iliuzijos, panašios į laiko bėgimą ar į tuščius sapnų vaizdinius.] [...]

Kokia chimera yra žmogus! Kokia neįprastybė, kokio pabaisa, koks chaosas, koks prieštaravimas, koks stebuklas! Visų dalykų sprendėjas, kvailas žemės kirmis, tiesos patikėtinis, netikrumo ir paklydimo pamazginė, visatos garbė ir atmata. [...]

Tad pažink, išdidusis žmogau, koks esi paradoksas sau pačiam. Nusižemink, bejėgis prote, nutilk, kvaila prigimtie! Mokykis, kad žmogus neribotai pranoksta žmogų, ir išgirsk iš savo Mokytojo apie savo tikrąją padėtį, kurios nepažįsti. Klausykis Dievo.

451 Visi žmonės natūraliai vienas kito nekenčia. Jie kaip išmanydami kinkosi geismingumą tarnauti viešajai gerovei. Tačiau tai vien apgaudinėjimas ir klaidingas meilės įvaizdis. Iš tiesų tai ne kas kita kaip neapykanta.

Iš prancūzų k. vertė Anicetas Tamošaitis SJ, Vilnius: Aidai, 1997, p. 35–38.